

FEDERÁLNÍ

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

K čj. 018.564/79-ZPO

Příloha 1

~~F a j n é~~

Výtisk č.: 39

Počet listů: 10

I n f o r m a c e

o zasedání Výboru ministrů zahraničních věcí členských států
Varšavské smlouvy v Berlíně

Ve dnech 5.-6. prosince 1979 se konalo v Berlíně 4. zasedání Výboru ministrů zahraničních věcí zemí Varšavské smlouvy, jehož hlavním cílem bylo rozpracovat další postup v oblasti vojenského uvolňování a odzbrojení v Evropě, naléhavě vyzvat členské státy NATO, aby zvážily připravené přijetí rozhodnutí, podle něhož se mají vyrábět a rozmisťovat raketové jaderné zbraně středního doletu v západní Evropě. Kromě toho byly na pořadu jednání příprava madridské schůzky a plán akcí k 25. výročí založení Varšavské smlouvy. Výbor ministrů zahraničních věcí se letos sešel již podruhé.

Zasedání Výboru se konalo v předvečer zasedání Rady NATO, které má přijmout mimořádně vážné rozhodnutí o výrobě a rozmístění nových druhů amerických raketových jaderných zbraní středního doletu. Zasedání Výboru se konalo též v době sjezdu západoněmecké sociální demokracie, které na něm projednávala mj. také stanovisko vlády NSR k otázce nových raketových jaderných zbraní. Na návrh a. Gromyka bylo komuniké vydáno již 5. prosince, aby společné stanovisko států Varšavské smlouvy mohlo ještě ovlivnit průběh sjezdu. /Veškeré SPD však přesunulo hlasování k této otázce o 2 dny dopředu./

Výbor vycházel ve své práci z Deklarace členských států Varšavské smlouvy přijaté na zasedání PPV v listopadu 1978 a dále rozpracoval komuniké svého budapeštského zasedání z května t.r.

x x x

Při celkovém hodnocení mezinárodní situace se ministři shodli, že hlavní tendencí vývoje je uvolňování napětí; pouze rumunská delegace ji hodnotila odlišně s použitím formulací přijatých na nedávno ukončeném 12.sjezdu PKS.

S. Gromyko ve svém vystoupení na zasedání Výboru, při přijetí ministrů s. Honeckerem, jakož i při rozhovoru se s. Chňoupkem uvedl, že i když současný politický vývoj v Evropě i jinde se stává složitějším, zůstává uvolňování napětí jedinou rozumnou alternativou. Charakterizoval situaci tak, že od zasedání v Budapešti došlo k řadě událostí vnášejících nové momenty do situace na evropském kontinentu a že se zvětšila složitost ve vývoji základních politických procesů. Na jedné straně uvolňování zapustilo hluboké kořeny a nadále každodenně ovlivňuje vztahy mezi Východem a Západem kontinentu. Existují však, pokračoval, i jiné skutečnosti a uvedl plány NATO na výrobu a rozmístění v Evropě nových druhů raketových jaderných zbraní, které nelze hodnotit jinak nežli jako pokus o získání vojenské převahy.

Poukázal též na obtíže, s nimiž bude nutné počítat v našem úsilí dosáhnout souhlasu západních zemí k zahájení jednání a konzultací o našich iniciativách. Připustil, že jejich provedení se může značně protáhnout nebo se z viny NATO neuskuteční vůbec. Přesto se nemáme poddávat pesimismu, nýbrž se dívat na situaci střízlivě. Bude třeba, řekl, abychom byli houževnatí v prosazování našich představ u vědomí, že například vyšlenka svolání evropské konference o bezpečnosti a spolupráci si vyžádala rovněž dlouhou dobu.

Ostatní ministři provedli obdobné hodnocení situace a ztotožnili se s vývody s. Gromyka. S velkou vážností poukazovali na nebezpečí plynoucí z přípravy rozhodnutí NATO v polovině prosince, jímž se má dát souhlas k zahájení výroby a rozmístění nových druhů amerických raketových jaderných zbraní středního doletu v řadě západních států. Jménem svých vlád se společně v přijatém komuniké obrátili k Severoatlantickému paktu s výzvou, aby znovu posoudil situaci v Evropě a upustil od svého záměru. Byla připomenuta odpovědnost, kterou Západ na sebe přebírá tím, že soustavně nereaguje na vytvrvalé úsilí socialistických zemí zahájit jednání o vojenském uvolňování a odzbrojení v Evropě.

Rumunská delegace v té souvislosti jako jediná vystoupila na všech úrovních s návrhem předneseným na posledním sjezdu RKS, aby země Varšavské smlouvy provedly na národní úrovni jednostranné snížení stavu vojsk a zbraní. Návrh zdůvodňovala potřebou jít příkladem. Všechny ostatní delegace návrh odmítly.

/V expertní skupině rumunský zástupce sdělil, že rumunské orgány o snížení rumunských ozbrojených sil již rozhodly, že mu však není známo, kdy se tak stane. Poukazoval na to, že s tímto návrhem byli seznámeni vedoucí stranických delegací bratrských zemí, které se zúčastnily sjezdu rumunské strany./

Na zasedání v Berlíně ještě nebylo konkrétně rozvedeno, jakým způsobem bude třeba reagovat na připravované výše uvedené rozhodnutí NATO, jehož konečná formulace bude mít vliv na obsah a formu naší reakce. S. Gromyko však k tomu došel, že jestliže NATO přes všechna varování přijme takové rozhodnutí, bude třeba se sejít, abychom zvláště posoudili nově vzniklou situaci a určili nutná opatření se zřetelom na změny v politické a vojenské situaci, které vyplývají z realizace tohoto rozhodnutí.

Dále byl projednán další postup při přípravě celoevropské konference o vojenském uvolňování a odzbrojení, kterou Výbor ministrů navrhl již v komuniké ze svého budapeštského zasedání v květnu l.r. Ministři poukázali na aktuálnost a potřebu takové

konference s tím, že by měla být svolána co nejdříve. V Budapešti se navrhovalo svolání konference ještě do konce roku 1979. Tento termín měl však více za cíl ukázat na naléhavost jejího brzkého konání. Výbor ministrů nyní navrhl svolat nejdříve přípravnou schůzku zástupců účastnických států helsinské konference, která by vypracovala doporučení k organizaci konference. Definitivní rozhodnutí o jejím svolání a způsobu jakým bude probíhat, by měla přijmout madridská schůzka signatářů ZA KBSE.

Představa zemí Varšavské smlouvy o konferenci se rozvádí poměrně podrobně v komuniké, a to

- předmětem jednání by měla být jak opatření k posílení důvěry, tak snížení vojsk a odzbrojení na kontinentě,
- jednání by mělo probíhat ve více etapách postupně od jednoduchých opatření k "větším a hlubším",
- první etapa konference by se měla soustředit na opatření na posílení důvěry,
- pro všechny etapy se nevylučují další návrhy nad rámec těch, které se uvádějí v komuniké,
- konference by se měla stát "součástí a důležitým směrem rozvoje celoevropského procesu započatého helsinskou konferencí".

V té souvislosti poukázal s. Gromyko též na to, že jsou udržovány kontakty s Francií, která svého času předložila návrh na uspořádání evropské konference o odzbrojení, opírající se nyní též o podporu zemí "Devítky". Během dosavadních rozhovorů se sice ukázalo, že francouzský návrh se zásadně odlišuje od sovětského, avšak jsou tam i některé sbližující momenty. Přátelé proto pokračují v jednáních s Francií.

Jednání o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě vedeného ve Vídni se ministři dotkli jen okrajově. V rámci všeobecnější diskuse k této problematice byla zdůrazněna hlavně naše zainteresovanost na dosažení úspěchu a okolnost, že se vytvořily nové předpoklady pro dosažení dohody v důsledku rozhodnutí SSSR jednostranně snížit početní stav sovětských ozbrojených sil a výzbroje v NDR.

x x x

K madridské schůzce, jejíž zahájení přípravné části bylo stanoveno již na bělehradské schůzce na 9. září 1980 a vlastní schůzky na 11. listopadu 1980, byla shoda všech, že je nutné dosáhnout již v průběhu příprav, aby byla konstruktivní. Za tím účelem byl též ostatními ministry podpořen návrh s. Gromyka, aby se jednání omezilo na napřed dohodnuté 2-3 otázky z každého ze 3 "košů", čímž by se zachovala komplexnost helsinských ujednání.

Budou to muset být otázky, o jejichž řešení mají zájem všechny účastnické země helsinské konference, které jsou uvedené v závěrečném aktu a přispívají k prohloubení uvolňování napětí.

Pokud jde o úroveň zastoupení zemí, kde rumunská delegace znovu /jako již v Budapešti/ naléhala, aby se státy Varšavské smlouvy již nyní zasazovaly o její povýšení, bylo dosaženo shody, že v současné době je to předčasné. Pro nejbližší dobu bude vhodnější, aby jednotlivé účastnické země vyjadřovaly během konzultací, návštěv a výměn názorů své záměry. Teprve až bude jasné, že jsou vyhlídky na pozitivní výsledky madridské schůzky, měli bychom přikročit ke stanovení úrovně. Přitom si musíme být vědomi, že při vyšší úrovni a špatných výsledcích by byl politický dosah o to horší. Čs. stanovisko se plně ztotožnilo s tímto přístupem a vyjádřilo názor, že by bylo vhodné k této problematice a k selekci návrhů pro madridskou schůzku včas provést mezi zeměmi Varšavské smlouvy dvoustranné i mnohostranné konzultace.

Rumunský návrh na svolání "mnohostranné konsultativní schůzky" za účasti všech účastnických zemí helsinské konference ještě před oběma výše uvedenými termíny nebyl přijat.

x x x

Dále byl projednán soubor opatření k 25. výročí založení Varšavské smlouvy zachycený v nezveřejněném protokolárním zápisu. Předvídá se v něm řádné zasedání politického poradního výboru v květnu 1980 ve Varšavě, schůzka představitelů parlamentů, řada kulturních akcí a opatření vojenského rázu schválené Vojenskou radou spoje- ného velení ozbrojených sil. Z kulturních akcí připadá na ČSSR uspořádání fotovýstavy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci členských států Varšavské smlouvy, která má být instalována v členských zemích.

Při projednávání tohoto souboru akcí prohlásila rumunská delegace, že nemá zmocnění svého vedení, aby se do protokolárního zápisu ze zasedání zapsal květen jako datum konání zasedání poli- tického poradního výboru Varšavské smlouvy v roce 1980. Svě sta- novisko zdůvodňovala tím, že rumunské orgány dosud neschválily plán mezistátních jednání na rok 1980. Po řadě diskusí se dohodlo, že předseda zasedání učiní písemné prohlášení, konstatující, že je obecná shoda v tom, že zasedání politického poradního výboru Varšavské smlouvy se bude konat v květnu 1980 a že PLR jako hosti- telská země provede v lednu 1980 formální pozvání. Toto písemné sdělení, s nímž rumunská delegace na úrovni náměstků ministrů souhlasila, však po skončení zasedání jako jediná nepřevzala. Bez připomínek byl vzat na vědomí návrh ministra zahraničních věcí NDR s. Fischera, aby se v dubnu 1980 konalo další zasedání Výboru ministrů zahraničních věcí.

Pokud jde o institucionalizaci Výboru ministrů Varšavské smlouvy, předal polský ministr před zasedáním poměrně zpracovanou představu o organizační struktuře Výboru a jeho činnosti. Polskou představu podpořili ve svých vystoupeních ministři ČSSR a NDR. K věcnému projednávání však nedošlo mj. též z důvodu, že proti účinnějšímu mechanismu Varšavské smlouvy vystupují rumunští soudruzi.

x x x

Mimo otázky, jež byly předmětem jednání zasedání, uvádíme ještě hlavní myšlenky z vystoupení s. Gromyka k některým aktuálním mezinárodním otázkám:

Blízký východ: Události se vyvíjejí, jak se v SSSR předvíдалo. Separátní protiarabské dohoda zotřuje v této oblasti výbušnou atmosféru. Většina arabských zemí tuto smlouvu odmítá. SSSR plně podporuje snahy Arabů zvrátit camp-davidskou dohodu.

Irán: Při vši rozporné povaze iránské revoluce podporuje SSSR její antiimperialistické zaměření a je pro řešení iránsko-amerického napětí mírovými prostředky. Je za úzkostlivé plnění mezinárodní konvence o dodržování diplomatické imunity, neboť nelze působit proti závazkům z této konvence. Současně prohlásil SSSR na adresu vedení USA, že rozhodně odsuzuje přípravu jakékoli vojenské nebo jiné akce ve vztahu k Iránu. Nikdo nemůže s jistotou říci, kolik času bude třeba k uregulování incidentu. SSSR vychází z toho, že má být řešen mírovou cestou.

Sovětsko-čínská jednání: Od jeho začátku si nedělá sovětské vedení iluze. Číňané kladou vědomě řadu nepřijatelných předběžných podmínek. Stačí připomenout jejich požadavek "ukončit podporu Vietnamu v jakékoli formě". Čínské návrhy absolutně neobsahují konstruktivní základy. Příponinky čínské delegace jsou jen odrazem

pozic čínského vedení. SSSR navrhl deklaraci o zásadách vzájemných vztahů a odmítá rozhodně jakékoli pokusy diktovat podmínky. Číňanům bylo sděleno, že se nepředvídá projednávání otázek týkajících se vztahů s třetími zeměmi, zvláště Mongolska a Vietnamu. Číňané odmítají projednávání principů a chtějí jednat jen o konkrétních otázkách, za něž nepovažují mírové soužití a jiné. Z toho se usuzuje, že zatím není patrný vážný zájem čínského vedení. SSSR souhlasí s prodloužením jednání, jehož příští etapa bude v Pekingu.

Jižní Afrika: Imperialistické mocnosti opírající se o rasistické režimy a loutky z řad Afričanů se snaží tvrdošíjně udržet zde své pozice. Největší pozornost nyní upoutávají události spojené s konferencí o Rhodesii. Na ní Angličané doslova "kroučí ruce" představitelům Vlastenecké fronty a domáhají se ústupků principiálního charakteru. SSSR se snaží upevnit vedení Vlastenecké fronty, s níž má stálé kontakty, na pozicích odpovídajících úkolu vytvoření skutečně nezávislého národního státu v Zimbabwei. Socialistickým státům dělá čest, že hájí tuto spravedlivou věc.

x x x

Závěrem je možné hodnotit výsledky zasedání Výboru ministrů tak, že

- vedle dříve jednotlivě vyslovených stanovisek ze Varšavské smlouvy bylo nyní vyjádřeno kolektivní stanovisko k nebezpečnému záměru NATO dát do výroby a rozmístit v Evropě nové druhy amerických raketových jaderných zbraní středního doletu,
- vyzvalo jménem svých vlád Severoatlantický pakt, aby znovu posoudil připravované rozhodnutí o výrobě a rozmístění nových druhů raketových jaderných zbraní v Evropě a varovalo, že by se tímto rozhodnutím rozrušila základna pro jednání, a že by tento pakt na sobě vzal velkou odpovědnost,

- svým postojem země Varšavské smlouvy tak dokazují světovému veřejnému mínění, že dělají vše, co je v jejich silách, aby zabránily tomuto protimírovému rozhodnutí NATO,
- zdůraznilo význam podpisu smlouvy o omezení strategických útočných zbraní SALT 2 pro proces uvolňování napětí,
- znovu konstatovalo neodkladnost úkolu snížení závodů ve zbrojení a nutnost přechodu k praktickým odzbrojovacím opatřením,
- podtržlo velký přínos nedávne nové sovětské iniciativy odrážející mírumilovnou politikou socialistických zemí,
- rozpracovalo dřívější návrh na svolání celoevropské konference o vojenském uvolňování a odzbrojení,
- vyslovilo názor, že návrhy předložené státy Varšavské smlouvy a rozhodnutí SSSR jednostranně snížit početní stav sovětských ozbrojených sil v NDR zvýšily možnosti dosažení dohody na vídeňském jednání o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě,
- provedlo výměnu informací o přípravě maďrtdské schůzky, zdůraznilo její význam pro pokračování procesu zahájeného v Helsinskách a podtržlo nutnost, aby schůzka byla konstruktivní a přispěla k dosažení dohody o vojenských aspektech evropské bezpečnosti,
- znamenalo krok vpřed k částečné institucionalizaci Výboru ministrů tím, že se již dává výhled 5. zasedání Výboru a že byl vypracován podklad k jeho organizační struktuře,
- rumunské obstrukční stanoviska na tomto zasedání lze charakterizovat co do rozsahu jako zhruba stejná ve srovnání s budapešťským zasedáním Výboru, avšak co do způsobu jejich uplatňování jako poněkud umírněnější.

Výbor ministrů tvůrčím způsobem rozpracoval v nové situaci linii na přenesení procesu uvolňování napětí do vojenské oblasti vytyčené v Deklaraci zemí Varšavské smlouvy přijaté na zasedání politického poradního výboru v Moskvě dne 23. listopadu 1978 a v komuniké ze zasedání Výboru ministrů zahraničních věcí v Budapešti dne 15. května 1979.

Čs. vystoupení, přijaté pozitivně, podpořilo ve všech projednávaných otázkách stanoviska ostatních zemí Varšavské smlouvy a bylo též nepřímo polemikou s některými rumunskými stanovisky.

PMZV rozpracovává komuniké i hlavní vystoupení do konkrétních opatření.

V Praze dne 12. prosince 1979